

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

3021

Vragen van het lid **Van Kooten-Arissen** (PvdD) aan de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en voor Rechtsbescherming over *het bericht «Gratis wonen. Als je mee laat kijken in je bed»* (ingezonden 12 april 2019).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 17 juni 2019). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2018–2019, nr. 2563.

Vraag 1

Kent u het artikel «Gratis wonen. Als je mee laat kijken in je bed»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Wat vindt u van het initiatief dat mensen korting op hun woonlasten krijgen in ruil voor het opgeven van hun privacy?

Antwoord 2

In Helmond wordt een slimme woonwijk gebouwd: – Brainport Smart District – waarin zal worden geëxperimenteerd met nieuwe technologieën en manieren van wonen. Zo wordt er bijvoorbeeld gekeken hoe een wijk duurzaam en circulair kan worden gemaakt. Ook wordt er gekeken naar nieuwe manieren om data daarvoor in te zetten. Data is daarbij breder dan persoonsgegevens. Het uitgangspunt is om deze ontwikkeling samen met de bewoners van de wijk vorm te geven.

Het initiatief is een samenwerking tussen overheden, universiteiten en bewoners. Het initiatief is niet privaat gefinancierd. In een later stadium zijn marktpartijen uitgenodigd om te bezien of zij specifieke diensten aan zouden kunnen bieden, op één van de geselecteerde thema's zoals duurzaamheid en fysiek en sociaal welzijn.

Van de initiatiefnemers begrijp ik dat er nog geen concrete afspraken zijn vastgelegd over het delen van data. Ook dient nader onderzocht te worden of c.q. in hoeverre die data tot op personen herleidbare gegevens kunnen

¹ <https://fd.nl/weekend/1290777/gratis-wonen-als-je-mee-laat-kijken-in-je-bed>

bevatten. Wel geldt bij dit initiatief dat de betrokkenheid van de aanstaande bewoners een belangrijke voorwaarde zal zijn.

Eén van de voorgestelde projecten, die nog nader wordt uitgewerkt, is erop gericht onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor bewoners om hun persoonsgegevens commercieel uit te baten. Ook wordt onderzocht of de inzet van data in gemeenschappelijk beheer van de bewoners kan plaatsvinden.

Ik vind het een positieve ontwikkeling dat er geëxperimenteerd wordt met de mogelijkheden die data bieden om te werken aan maatschappelijke opgaven en aan de kwaliteit van leven, bijvoorbeeld om wijken duurzamer en circulair te maken. Ik vind het ook positief dat er kleinschalig wordt geëxperimenteerd met nieuwe manieren om burgers te betrekken bij dergelijke ontwikkelingen en het sluit aan bij de kabinetsambitie om burgers meer controle te geven over het gebruik van hun gegevens.

Wel begrijp ik de zorg van de vragensteller. Privacy is een grondrecht. Het spreekt dan ook voor zich dat, waar sprake is van verwerking van persoonsgegevens, als uitgangspunt dient te gelden dat de toepasselijke wettelijke kaders inzake gegevensbescherming, in het bijzonder de AVG, in acht worden genomen.

Vanuit NL DIGITAAL: Data Agenda Overheid lopen daarnaast verschillende initiatieven op het terrein van behoorlijk datagebruik in de openbare ruimte. We hebben Brainport Smart District onder andere uitgenodigd om zich aan te sluiten bij een traject waar BZK al samen met de gemeentes Eindhoven, Amsterdam en Groningen, met de VNG, met burgers, en met academische partners onderzoekt welke ethische dilemma's zich voor kunnen doen, en welke wettelijke kaders van toepassing zijn.

Vraag 3 t/m 6

Vindt u het wenselijk dat (tech-)bedrijven in ruil voor zeer gedetailleerde persoonsgegevens woonruimte gaan aanbieden?

Is het toegestaan om het opgeven van privégegevens als vereiste op te nemen bij het aanbieden van woonruimte?

Hoe verhoudt naar uw mening een initiatief zoals dit zich tot de groeiende consensus dat (tech-)bedrijven te veel macht hebben?

Kunt u garanderen dat de mensen die besluiten hier aan mee te doen dat op volledig vrijwillige basis doen en zij in hun beslissing niet gestuurd worden door andere factoren zoals bijvoorbeeld woningnood in de regio?

Antwoord 3 t/m 6

Dit initiatief is, zoals gezegd, ontstaan uit een samenwerking tussen bewoners, overheidsorganisaties en de wetenschap, waarbij marktpartijen later zijn uitgenodigd om mee te denken over experimenten met nieuwe vormen van technologie in de woonwijk. Door als uitgangspunt te nemen dat bewoners zeggenschap houden over het gebruik van hun data, versterkt dit initiatief mogelijk de positie van burgers, en van het maatschappelijk middenveld ten opzichte van de nu veelal gecommercialiseerde digitale wereld. Dat burgers, overheden en academici in de vorm van een stichting hier het initiatief hebben genomen, in plaats van tech-bedrijven, zien we daarom als een positieve ontwikkeling.

Dit laat onverlet dat wanneer gegevens met commerciële partijen gedeeld worden wettelijke kaders als de AVG van toepassing zijn, en er duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over het verdere gebruik van en ook het vernietigen van data wanneer het experiment geëindigd is of verwerking daarvan niet meer nodig is. In die afspraken moet duidelijk zijn hoe wordt gezorgd dat bewoners ook echt het laatste woord en regie op hun gegevens houden, dat hun persoonsgegevens blijven beschermd en dat gegevens alleen worden verwerkt in opdracht van die bewoners. Daarnaast verdient het de sterke voorkeur om de betreffende persoonsgegevens in een zo vroeg mogelijk stadium te anonimiseren. Dat laatste is ook, zo heb ik begrepen, uitdrukkelijk het uitgangspunt van de initiatiefnemers.

Vraag 7

Kunt u zich voorstellen dat dit kan leiden tot een situatie waarin mensen vanwege hun financiële situatie verleid of gedwongen worden hun privégegevens te «verkopen» in ruil voor een dak boven hun hoofd? Acht u dat wenselijk?

Antwoord 7

Vooropgesteld: in dit project bieden tech-bedrijven geen woonruimte aan in ruil voor persoonsgegevens.

De situatie die de vragensteller in vraag 3 en 4 schetst zou ook niet wenselijk zijn. De keuze om persoonsgegevens af te staan moet altijd zorgvuldig en behoorlijk plaats vinden en gestoeld zijn op een rechtmatige grondslag, zoals vrije toestemming. Als woonruimte alleen mogelijk is in ruil voor het afstaan van persoonsgegevens, is van zo'n vrije keuze geen sprake.

Het project omtrent de mogelijke huurverlaging in ruil voor persoonsgegevens verkeert nog in de haalbaarheidsfase. Er staat op dit moment nog niets vast.

Mocht het experiment wel worden uitgevoerd, dan ga ik de uitwerking en de uitvoering daarvan nauwlettend volgen. Er moet voorkomen worden dat alleen mensen die zich dat kunnen veroorloven hun persoonsgegevens kunnen beschermen of dat bewoners in de positie komen te staan dat zij bij de beslissing om hun gegevens al dan niet af te staan geen vrije keuze hebben. Ik beraad mij op de wenselijkheid van initiatieven waar gebruik van een eerste levensbehoefte, zoals wonen, in ruil voor data zou worden aangeboden.

Vraag 8 t/m 14

Kunt u garanderen dat mensen die geen toestemming hebben gegeven om zich aan zo'n gedetailleerd niveau van surveillance te committeren gevrijwaard blijven? Zo ja, hoe? Zo nee, blijft publieke ruimte hiermee dan wel publiek?

Kunt u aangeven hoe u staat tegenover de in het artikel genoemde sensorhotels die mobiele telefoons gaan volgen en hun interne gegevens gaan uitlezen?

Kunt u aangeven welke informatie men voornemens is te verzamelen met deze sensorhotels en welke informatie men overweegt te gaan verzamelen?

Kunt u aangeven hoe u staat tegenover de in het artikel genoemde verre-gaande plannen om te gaan werken met sensoren in het afvalwater?

Klopt het dat daarmee in principe per individu de eet- en drinkgewoontes nauwkeurig in beeld kunnen worden gebracht, evenals het medicijngebruik, de gezondheid en de consumptie in bredere zin? Acht u dat wenselijk?

Wat moet er verstaan worden onder het voornemen om te komen tot interventies op individueel niveau?² Hoe wenselijk acht u dat?

Hoe gaat de datavoorziening ingericht worden? Krijgen inwoners ook inzage in hun eigen gegevens of is die uitsluitend voor de bedrijven? Kan het bijvoorbeeld zo zijn dat ouders straks genotificeerd worden dat hun dochter zwanger is nog voordat zij dat zelf weet simpelweg omdat zij naar het toilet is geweest? Acht u zulke situaties wenselijk?

Antwoord 8 t/m 14

De indieners vragen naar de precieze invulling van de afspraken over gegevensverwerking in deze woonwijk. Van de initiatiefnemers begrijp ik dat er nog geen concrete afspraken zijn over de invulling van de verschillende projecten, laat staan over de gegevens die daarbij gebruikt zullen worden. Ik kan dan ook geen uitspraken hierover doen.

Wel ben ik van plan het project te volgen en is de Staatssecretaris van BZK op 15 mei 2019 op bezoek geweest. Ook is uw Kamer in januari op bezoek geweest.

In het algemeen kan gezegd worden dat het goed is om te zien dat privacy in Nederland gezien wordt als kans voor innovatie en dat met data wordt geëxperimenteerd bij de aanpak van maatschappelijke opgaven als duurzaamheid. Het spreekt voor zich dat experimenten met nieuwe technologieën moeten plaats vinden binnen de wettelijke kaders als de AVG. Wat me aanspreekt over dit initiatief is dat er wordt gekeken naar innovatieve data toepassingen om invulling te geven aan deze kaders, waarbij als uitgangspunt wordt genomen dat bewoners de zeggenschap en regie houden over het gebruik van hun data en daar gemeenschappelijke afspraken over maken. Ook dat is een reden om dit initiatief nauwlettend te volgen.

² <https://brainportsmartdistrict.nl/wp-content/uploads/2018/09/Nota-Publiekrechtelijke-kaders-en-Uitgangspunten-BSD-DEEL-C2.pdf> pagina 35

Vraag 15 en 16

Hoe verhoudt dit initiatief zich tot de aangenomen motie-Hijink (Kamerstuk 27 529, nr. 178) waarin de Kamer zich uitspreekt tegen het commercieel uitbaten van medische data? Bent u met de indiener van mening dat data die verzameld zullen worden om een gezondheidsbeeld op te stellen daarmee eigenlijk medische data zijn?

Welke actie gaat u ondernemen om dit initiatief, dat in strijd is met de wens van de Kamer, tegen te houden?

Antwoord 15 en 16

De initiatiefnemers hebben benadrukt dat er geen afspraken zijn gemaakt over het verzamelen van data, laat staan medische data en dat het verzamelen van medische data nadrukkelijk niet de bedoeling is.

Het verwerken van medische gegevens is aan strenge eisen gebonden. De partijen moeten zich daarbij aan de gegevensbeschermingswetgeving houden. Als dat niet gebeurt, is het aan de Autoriteit Persoonsgegevens om daartegen op te treden.

Vraag 17

In hoeverre acht u het wenselijk dat provincies en waterschappen zich aansluiten bij dit soort initiatieven?

Antwoord 17

Het is aan provincies en waterschappen zelf om te bezien of en op welk moment zij zich aansluiten bij dergelijke innovatieve initiatieven. Provincies en waterschappen maken hun eigen financiële en beleidsmatige afwegingen binnen hun wettelijke takenpakket. Ik heb hier geen oordeel over.

Vraag 18 en 19

Is u al bekend hoe de voorgenomen Ethische Commissie ingericht gaat worden? Wat wordt de positie van deze commissie ten opzichte van bestaande instanties belast met toezicht op privacy zoals bijvoorbeeld de Autoriteit Persoonsgegevens?

Wat zou er gebeuren als de Ethische Commissie zou besluiten dat (alle) initiatieven van de ontwikkelaars onwenselijk zijn? Hoe wordt een «wij-van-WC-eend» scenario voorkomen?

Antwoord 18 en 19

Het is nog niet bekend hoe de Ethische Commissie ingericht gaat worden. Op basis van de informatie en de gevoerde gesprekken heb ik geen reden om te veronderstellen dat de initiatieven onwenselijk zijn en overheidsingrijpen gerechtvaardigd is.

Vraag 20

Kunt u aangeven wat de huidige situatie is in Toronto (Canada) waar eerder een soortgelijk initiatief werd opgezet? Ziet u daarin aanleiding dit initiatief een halt toe te roepen?

Antwoord 20

Sidewalks labs in Toronto is een privaat gefinancierd en georganiseerd project, zonder inspraak van bewoners, in tegenstelling tot het project in Helmond. Ik zie op dit moment geen aanleiding om het initiatief in Helmond een halt toe te roepen.

Vraag 21 t/m 24

Kunt u reflecteren op de uitspraak: «We doen hier niet alleen veilige dingen. Anders krijg je nooit disruptie»? Geeft u dat vertrouwen dat bestaande wetgeving gerespecteerd zal worden en dat persoonsgegevens veilig zijn? Kunt u reflecteren op de uitspraak: «We gaan hier aanklooiën»? Geeft u dat vertrouwen dat bestaande wetgeving gerespecteerd zal worden en dat persoonsgegevens veilig zijn?

Kunt u reflecteren op de uitspraak: «We doen hier iets op het snijvlak van wat kan en wat wenselijk is»? Geeft u dat vertrouwen dat bestaande wetgeving gerespecteerd zal worden en dat persoonsgegevens veilig zijn?

Is dit een initiatief dat u wenselijk acht? Zo nee, hoe gaat u dit initiatief en soortgelijke initiatieven in de toekomst voorkomen? Zo ja, waarom?

Antwoord 21 t/m 24

Zoals gezegd heb ik op basis van de informatie en de gevoerde gesprekken geen reden om te twijfelen aan de zorgvuldigheid waarmee partijen te werk gaan en de geldende wettelijke kaders in acht nemen.

Tijdens zijn werkbezoek op 15 juni 2019 aan Helmond heeft de Staatssecretaris van BZK aangegeven dat hij samen met Brainport Smart District op zoek wil gaan naar de experimenteerruimte op het gebied van datadeling.

Vraag 25

Bent u bereid de Autoriteit Persoonsgegevens te vragen om onderzoek te doen naar dit initiatief? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 25

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) is een onafhankelijke toezichthouder en besluit zelfstandig over de te verrichten onderzoeken. Het staat de initiatiefnemers vrij om de AP te vragen om mee te denken over deze nieuwe ontwikkeling.